

Продан О. О.аспірантка Київського національного університету ім.Т.Г.Шевченко,
факультет психології, кафедра загальної психології**ЧИННИКИ САМОУСВІДОМЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ**

В наш час актуальною є проблема визначення чинників самоусвідомлення сучасної молоді. Для того що б зрозуміти чинники самоусвідомлення сучасної молоді необхідно розглянути саме поняття «молодь».

У вітчизняній психології існують наступні визначення поняття «молодь»: «молодь – це покоління людей, які проходять стадію соціалізації, засвоюють, а в більш зрілому віці вже засвоїли, освітні, професійні, культурні та інші соціальні функції: залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися від 16 до 30 років» (В. Т. Лисовський) [5, С. 42]. «молодь – це соціально-демографічна група, яка виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального положення і обумовлених тим і іншим соціально-психологічних властивостей. Молодість як певна фаза, етап життєвого циклу біологічно універсальна, але її конкретні вікові межі, пов'язаний з нею соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу і залежать від суспільного ладу, культури і властивих даному суспільству закономірностей соціалізації» (І. С. Кон) [3, С. 105].

Динамічні соціальні зміни, які охопили не тільки Україну, але й багато інших країн світу, зумовили якісні зміни в соціальній структурі суспільства, системі суспільних відносин і самосвідомості особистості. Результатом таких змін стали зміна сформованих раніше ідентичностей, формування нових і відновлення зруйнованих. В Україні, у зв'язку з особливостями її історичного розвитку, проблема ідентичності має яскраво виражене етнічне і національне забарвлення. Саме молодь у найближчому майбутньому стане визначальною силою у збереженні та подальшому розвитку національної ідентичності.

Вітчизняні вчені розглядають самоусвідомлення особистості з різних точок зору: з однієї точки зору самоусвідомлення взаємопов'язане з самовизначенням, ідентифікацією себе. Розвиток самоусвідомлення в підлітковому і юнацькому віці, починається зі з'ясування якостей свого «наявного Я», оцінки свого тіла, зовнішності, поведінки, здібностей з якимись усередненими, часто незрозумілими і нереалістичними критеріями (І. С. Кон) [3]. З другої точки зору – розвиток самосвідомості та самоусвідомлення в юнацькому віці зводиться до чотирьох основних принципів: інтеріоризація, засвоєння оцінок інших людей; соціальне порівняння; самоатрибуції; смислова інтеграція життєвих переживань (А. О. Реан) [4].

Іншої точки зору дотримуються представники зарубіжної психології – Ч. Кулі і Дж. Мід вважають, що уявлення людини про саму себе багато в чому залежить від того, як оцінюють її оточуючі, особливо якщо це колективна, групова оцінка. Під впливом сприятливих думок самооцінка підвищується, несприятливих – знижується [6].

Для того, щоб зрозуміти особливості самоусвідомлення людини, необхідно детально розглянути чинники, які впливають на його формування.

Чинник – це якесь явище зовнішнього світу, яке впливає на формування свідомості людини. Свідомість людини знаходиться постійно в процесі зміни, вона постійно відчуває вплив взаємодії на нього зовнішніх і внутрішніх процесів. В залежності від характеру цього впливу виникають особливості у створенні світорозуміння [5].

Виділяють наступну систему угруповання чинників: освітня система, державна ідеологія і політика, засоби масової інформації, міжособистісні відносини, культура та ціннісні орієнтири [5].

З поняттям «самоусвідомлення» нерозривно пов'язане поняття «ідентичності».

У зарубіжній психології поняття «ідентичність» означає твердо засвоєний і особистісно-прийнятий образ себе у всьому багатстві відносин особистості до навколишнього світу, почуття адекватності і стабільного володіння особистістю власним «Я» незалежно від змін «Я» і ситуації; здатність особистості до повноцінного вирішення завдань, які виникають перед нею на кожному етапі розвитку (Е. Еріксон) [8].

Існують різні точки зору щодо визначення свідомості та самоусвідомлення особистості: з однієї точки зору особливе значення в становленні самосвідомості і самоусвідомлення себе як особистості, має прогнозування розвитку власного «Я», самореалізація (Л. І. Анциферова, І. І. Чеснокова та ін.) [2; 7], з другої точки зору – у свідомості і самоусвідомленні особистості представлений образ майбутнього – системою національних засобів відображення: уявлень, образів, понять, серед яких важливу роль займає уявлення людини про себе на тимчасовому континуумі – це «Я – майбутній». «Я – майбутній» входить в структуру «Я – концепції» і представлений координатами: особистісними рисами, здібностями, мотивами (стати більш сильним, розумним, комунікативним в майбутньому) (П. К. Анохін) [1], з третьої точки зору – самоусвідомлення – це не просте знання або розуміння іншого, а знання того, як інший розуміє свого партнера, своєрідний подвоєний процес дзеркального відображення один одного, глибоке, послідовне взаємовідображення, змістом якого є відтворення внутрішнього світу партнера по взаємодії, причому у цьому внутрішньому світі у свою чергу відображається внутрішній світ іншого (І. С. Кон) [3].

Уявлення в юнацькому віці про реалізацію особистісного потенціалу в майбутньому формуються під впливом самоусвідомлених психологічних факторів таких, як «життєвий сценарій», «якість життя», «оптимістичні очікування».

Висновки:

Існують різні погляди на чинники самоусвідомлення сучасної молоді – це освітня система, державна ідеологія і політика, засоби масової інформації, міжособистісні відносини, культура та ціннісні орієнтири. Сучасна молодь не схожа на молодь двадцятирічної давнини. Політичні, соціальні, демографічні зміни в суспільстві, мігрування народностей впливають на свідомість ідентичності молоді. В результаті цього виникає внутрішній конфлікт, який може порушити самоусвідомлення особистості. Джерелом індивідуальної свідомості є не самі по собі ідеї (як у об'єктивних ідеалістів) і не сам по собі мозок (як у матеріалістів),

джерелом свідомості є реальність (об'єктивна та суб'єктивна), відображена людиною за допомогою високоорганізованого матеріального субстрату в системі понадособистісних форм суспільної свідомості.

Література:

1. Анохин П. К. Принципиальные вопросы общей теории функциональных систем // Принципы системной организации функций. – М., 1973, – С. 5-61.
2. Анциферова Л. И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысливание, преобразование ситуации и психологическая защита // Психологический журнал. – 1994. – Т.15. – №1. – С. 3-18.
3. Кон И. С. В поисках себя. Личность и ее самосознание. / И. С. Кон. – М., 1990. – 367 с.
4. Психология человека от рождения до смерти. Полный курс психологии развития / [Под ред. А. А. Реана]. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 416 с.
5. Социология молодежи. / [Под ред. В. Т. Лисовского]. Изд-во СПбГУ, 1996. – 301 с.
6. Философия / Под ред. Э. Ф. Караваева, Ю. М. Шилкова. – М.: Юрайт, 2004. – 520 с.
7. Чеснова И. Г. Межличностные отношения в семье как фактор формирования эмоционального самоотношения подростка Дис. канд. псих. наук: 19.00.01. / И. Г. Чеснова – М., 1987. – 156 с.
8. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис: пер. с англ. / Э. Эриксон; общ. ред. и предисл. А. В. Толстых. – 2-е изд. – М.: Флинта МПСИ: Прогресс, 2006. – 352 с. (Библиотека зарубежной психологии).